

Det flerkulturelle klasserum Farveblind undervisning findes ikke

Det flerkulturelle klasserum kommer med flere udfordringer, der kan sætte dine relationskompetencer på prøve. Vejen frem er åbenhed, nysgerrighed og mod til at trodse berøringsangsten over for forskelligheder.

Af **Marie Bille**

En biologitime tager en prekær drejning for læreren, da en elev rækker hånden op og spørger til en forklaring på, hvorfor det er 'bedre at være hvid?' En historietime om slaveritiden kan pludselig udvikle sig til et minefelt af beskyldninger om racisme. I det flerkulturelle klasserum i gymnasierne kan relationsarbejdet blive sat på hård prøve i forhold til temaer som diversitet og forskellighed, og generationskløften mellem lærere og elever bliver ekstra udfordrende. Det fortæller lektor ved DPU, Aarhus Universitet,

Iram Khawaja, der forsker i diversitet og forskellighed i gymnasiet.

"De generationelle kløfter mellem lærere og elever er forstærket på feltet omkring diversitet. Gymnasielærere har med unge at gøre, der via sociale medier er tunet ind på dagsordner omkring Me Too, Black Lives Matter, Krigen i Gaza, Klimabevægelsen og i det hele taget alle de her sager og dagsordner, som har med social retfærdighed at gøre," siger hun.

Eleverne træder ind i klasserummet med et arsenal af nye begreber, betegnelser og forståelser af, hvad man må – og ikke må. Men de kan møde lærere, der ikke på

samme måde er tunet ind på de nyere dagsordner, forklarer hun.

"Lærerne er selvfølgelig opmærksomme på og vidende om de dagsordener, men de har måske ikke selv købt ind på det nye sprog og har ikke ændret i deres undervisningsindhold. Så der opstår konflikter, hvor elever kan regulere og rette på læreren og sige, 'hov, det der, det må du ikke sige', eller 'det der er faktisk racistisk'."

Emner bliver politiseret og ladet med følelser

En gennemgående hverdagsudfordring for gymnasielærerne, som Iram Khawaja har talt >

med i forbindelse med sin forskning, er, at undervisningen i et emne, som for læreren er fuldstændigt fagligt og objektivt, lige pludselig kan blive vendt til en politisk dagsorden.

"Det er for eksempel det her med, om det nærmest er genetisk bedre at være hvid, eller hvis man underviser i historie om slavetiden eller kolonitiden, og det i høj grad bliver politiseret, fordi det er så meget oppe i tiden," siger Iram Khawaja og tilføjer:

"Læreren kan føle sig uforberedt på, at diskussionen kunne tage den drejning. Måske har han eller hun ikke tænkt på, at eleverne allerede er meget investerede i emnet, eller at det har en personlig betydning for dem. Så kan det opleves som en forstyrrelse, at de lige pludselig skal håndtere alle mulige følelser. Det kan være svært at finde ud af, hvad man skal gøre."

Forsker skabte rum for svære snakke

Iram Khawaja har igennem mere end 20 år forsket i etniske og religiøse minoriteter, særligt i uddannelsesmæssig og pædagogisk sammenhæng. I sin forskning har hun rettet fokus på børnenes og de unges egne perspektiver. Hun har undersøgt inklusion, forældresamarbejde, islam og muslimske børn i den danske folkeskole. Siden 2021 har hun været projektleder på et projekt, der undersøger differentieringsprocesser, som kobler sig til hudfarve, etnicitet og religiøsitet i gymnasieskolen.

I den forbindelse har hun interviewet både lærere og elever på to forskellige gymnasier og har i gruppeinterviews med lærere brugt en metode, der hedder *memory work* – eller på dansk, erindringsarbejde.

"Jeg har bedt lærerne om at dykke ned i en bestemt episode, der på en eller anden måde har gjort indtryk på dem, og som kobler sig til deres erfaringer med et flerkulturelt klasserum," fortæller hun.

På den måde har hun fået eksempler på udfordringer eller problematikker, der har med forskellighed og diversitet at gøre.

"Vi er dykket ned i de der fortællinger sammen med lærerne i det rum, som jeg har skabt med dem. Det var ret fantastisk, for mange af lærerne udtrykte, at de har manglet sådan et rum, hvor man kan tage fat på

Tre råd til arbejdet med relationer i det flerkulturelle klasserum

- Anerkend og vær åben for, at forskelle gør en forskel – og at forskelle ikke er neutrale, men magt- og værdiladede.
- Det er vigtigt at udvikle et professionelt sprog og en faglig bevidsthed om diversitet, ulighed og andethed. Ledelsen spiller en afgørende rolle i at prioritere dette og skabe et rum for undervisere, hvor udfordringer og spørgsmål kan tages op.
- Vær opmærksom på, at diversitet og det multikulturelle klasserum ikke kun handler om "de andre" – men også om dig selv, dine forforståelser, erfaringer og fordomme.

Kilde: Iram Khawaja

"Der ligger noget arbejde på gymnasier og generelt i uddannelsessystemet i at udvikle en form for bevidstgørelse og opmærksomhed på, at forskellighed gør en forskel."

Iram Khawaja

”Man skal have forståelse for, at det er et grundvilkår, at vi alle er forskellige, og at nogle er mere eller mindre udsatte. Den forskel skal man anerkende.”

Iram Khawaja

de samtaler og emner, som kan være svære at tage fat på,” siger hun.

Lærere bliver udfordret på deres position

Det, der går igen på tværs blandt lærerne, er, at deres funktion som lærer bliver udfordret i undervisningen.

”Det er generelt for den tid, vi lever i. Men særligt i et flerkulturelt klasserum, hvor mange gymnasielærere kommer med en selvforståelse af, at de primært er faglærere. Altså, de er der som faglige undervisere, så det kommer bag på nogle, at de skal arbejde så meget med det relationelle og det pædagogiske rum,” siger Iram Khawaja.

Det indebærer også det relationelle arbejde i forhold til at skulle lære eleverne at kende og skulle lære, forstå og indrette undervisningen efter, hvad der er på spil i det konkrete pædagogiske rum, som læreren træder ind i.

Den vigtigste udfordring handler om at anerkende forskellene, og at anerkende, at de har en betydning. Det skal man så kunne tage bestik af i sin undervisning, ifølge Iram Khawaja.

”Der ligger noget arbejde på gymnasier og generelt i uddannelsessystemet i at udvikle en form for bevidstgørelse og opmærksomhed på, at forskellighed gør en forskel,” siger hun.

Skoleområdet har været præget af et ideal om lighed, og mange lærere træder ind i et klasserum ud fra det mere ’farveblinde’ perspektiv om at, ’ja, der er diversitet i rummet, men det gør ikke en forskel for min undervisning’, forklarer forskeren. Det er med de bedste intentioner, fordi man som lærer går ind i et rum og tænker, at det faglige betyder noget, mens det ikke skal

gøre en forskel, hvem eleverne er, og hvor de kommer fra.

”Men vi ved fra forskningen, at det *gør* en forskel. Det samme siger eleverne. Det *gør* en forskel, hvad eleverne kommer med, hvilke ressourcer de har, hvad deres hverdag består af, og hvordan de bliver set og mødt,” siger Iram Khawaja.

En del lærere ser ikke det flerkulturelle og det relationelle arbejde med eleverne som en nødvendig del af deres faglighed, viser forskningen. Det skal der ændres på.

”Vi bliver nødt til at udvide og tænke, at det faktisk er en del af lærernes faglighed at kunne tage højde for et klasserum og for elevernes forskelligheder og tune undervisningen ind i forhold til det. Det er en udfordring, og det ser jeg, at man sjældent gør,” siger Iram Khawaja.

Blev kaldt racist af elev

En af de episoder, som Iram Khawaja husker, og som har gjort stort indtryk, handler om en gymnasielærer, som nu er ret erfaren og i midt 40’erne. Han fortæller om et tidspunkt, hvor han var ny lærer og var flyttet fra en mindre by til en større.

”Han var meget idealistisk, siger han selv. Han arbejdede på et gymnasium, hvor der var mange elever med etnisk minoritetsbaggrund. Han er der med intention om, at nu skal han virkelig gøre noget godt. Men han ender i en situation, hvor han bliver kaldt for racist af en af eleverne,” fortæller forskeren.

Mens det står tydeligt for ham, at han blev kaldt racist, fortæber det sig lidt i tågerne, hvad der konkret udløste beskyldningen. Men episoden har sat sig i ham.

”Han oplever et kontroltab i undervisningssituationen, hvilket kan være rigtig svært som underviser. Han fortæller, at

>

“Ofte fastholder vi en idé om, at der skal laves integrationsarbejde, fordi vi har med etniske minoritets elever at gøre, men mange af dem har jo efterhånden forældre, som selv har gået på gymnasiet.”

Iram Khawaja

det var virkelig, virkelig ubehageligt. Noget af det, jeg dykker ned i, er også de her følelser, som arbejdet er forbundet med. For relationsarbejde med elever er også meget følelsesarbejde,” siger Iram Khawaja.

I den slags situationer er det vigtigt som lærer ikke at blive revet med af sine følelser, for den mest naturlige reaktion er, at følelserne overrumpler den enkelte, påpeger forskeren.

”Det kan være følelser af at blive uretfærdigt behandlet eller følelser af at blive misforstået. I stedet for at reagere på den umiddelbare følelse, så træk lige vejret, og vær nysgerrig på, hvad det egentlig er, der foregår lige nu. Hvad er det, der sker i den her situation, og hvad er det udtryk for hos eleven og hos mig?”

”Er det derfor, det er bedre at være hvid?”

En anden episode fra Iram Khawajas forskning handler om en lærer i matematik og fysik, som i sin undervisning kommer ind på hudfarve. Det foregår i forbindelse med studieretningsdage, og derfor kender han ikke alle eleverne. En elev rækker fingeren op og spørger: ”Jamen, er det så derfor, det er bedre at være hvid?” Der bliver helt stille, og alle kigger på hinanden. Det bliver svært for læreren at gå videre, fordi det spørgsmål har mange konnotationer. Og når det bliver stillet i et rum, hvor der er elever med mange forskellige hudfarver, så får det også en ganske anden betydning,” siger hun.

Læreren strategi blev at gå den viden-skabelige og faglige vej og fortælle om genetik og forskellige arter. Han går ikke ind

i den mere sociale eller politiske betydning af det her med hvidhed eller brunhed.

”Det er et eksempel på de meget subtile hverdagssituationer i et klasserum, hvor lærerne faktisk kan føle sig taget med bukserne nede, og hvor de i situationen bliver nødt til at udvikle forskellige strategier for at komme videre. Ofte er der tale om en undvigelse af de svære emner, som kræver, at man tager fat på spørgsmål om ulighed, magt og privilegier.”

Mød eleverne med åbenhed og nysgerrighed

Men hvordan tager man som lærer højde for elevernes forskelligheder i praksis? Og hvordan gør man det uden at lægge sine egen fordomme om eleverne ned over dem?

Ifølge Iram Khawaja kommer man langt med det grundlæggende relationsarbejde.

”Ikke alle lærere har den relationelle kompetence. Men der er altid nogle lærere på en skole, som har den og prioriterer at udvikle og arbejde på relationerne til deres elever,” siger Iram Khawaja og vender tilbage til den lærer, der som nyuddannet blev kaldt ’racist’.

”Han fortæller, at han siden har arbejdet på at skabe relationerne til de unge. Det handler om at gå hen til dem, sige hej om morgenen, kigge dem i øjnene og møde dem i øjenhøjde, være nysgerrig. Og det, siger han, har gjort en kæmpe forskel. Nu kender han navnene på alle sine elever.”

Åbenhed og nysgerrighed i mødet med eleverne er helt afgørende, understreger forskeren.

”Man skal have forståelse for, at det er et grundvilkår, at vi alle er forskellige, og

at nogle er mere eller mindre udsatte. Den forskel skal man anerkende,” siger hun.

Det kan for eksempel være, når man tager fat på et emne i samfundsfag eller historie. Her kan nogle af eleverne være ramt på et mere personligt plan. Det skal man være opmærksom på, understreger forskeren.

”Samtidig er det vigtigt, at man ikke kommer med en fordom om, at bare fordi man er etnisk minoritet, så er man udsat eller marginaliseret. Nu har vi efterhånden med 3. generationsindvandrere at gøre. Ofte fastholder vi en idé om, at der skal laves integrationsarbejde, fordi vi har med etniske minoritets elever at gøre, men mange af dem har jo efterhånden forældre, som selv har gået på gymnasiet,” siger hun.

Tag de svære snakke uden berøringsangst

For at forstå, hvad der er på spil for eleverne, er det helt nødvendigt at være interesseret i dem. Det kræver, at man kan og tør tage de svære samtaler uden berøringsangst, understreger Iram Khawaja.

”Hvis du taler om diversitet, oplever nogle lærere det som et minefelt. De tænker, at hvis de kommer ind på det her felt, så er der nærmest en bombe, der sprænger i hovedet på dem. Kan jeg overhovedet tale om racisme, uden selv at blive anklaget for at være racist? Eller kan jeg overhovedet tale om sexismen? Rigtig meget i det her felt, er værdiladet, politisk ladet og meget sensitivt,” siger hun.

Det er godt at sige højt, opfordrer forskeren.

”Hvis du tager sådan nogle emner op, så sig åbent, at det er svært at tale om. Måske kommer vi til at sige noget forkert, men vi bliver nødt til at tage fat på det.” ●

Iram Khawaja er lektor ved DPU, Aarhus Universitet. Hun forsker blandt andet i diversitet og forskellighed i gymnasiet.

Læs mere på gymnasieforskning.dk

📖 Diversitet som stemningsarbejde: Interview med Manté Vertelyté